

Борисюк О.В., к.е.н., старший викладач,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання

У статті розглядаються потенційні можливості розвитку туризму в м. Луцьку та його пріоритетні напрями. Виділено перспективи розвитку туристичної галузі міста Луцька.

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, сільський зелений туризм, програма розвитку сільського зеленого туризму.

Рассматриваются возможности развития туризма в городе Луцке и его познавательные направления. Выделены перспективы развития туристической отрасли города Луцка.

Ключевые слова: туризм, туристический потенциал, сельский зеленый туризм, программа развития сельского зеленого туризма.

Possibilities of development of tourism are examined in town Lutsk and his cognitive directions. The prospects of development of tourist industry of city of Lutsk are selected.

Key words: tourism, tourist potential green tourism development, program development of green tourism.

Постановка проблеми та її значення. На сучасному етапі в умовах ринкових перетворень та коливань економічної кон'юнктури важливим є якнайповніше використання потенціалу сфер та галузей економіки, які поряд із власним розвитком є каталізаторами розвитку інших, споріднених для них галузей. В умовах інтеграції посилюється значимість ефективної регіональної політики в сфері розвитку туризму та безпосередньо в сфері використання туристичного потенціалу регіону. Тому оцінка туристичного потенціалу та рівня його використання в регіонах є важливою опорною точкою, основою на принципах ефективної регіональної політики в сфері нарощування та активізації використання туристичного потенціалу регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На даному етапі дослідженням та оцінкою загального «економічного потенціалу» на макро- та мезорівні займалися такі науковці, як: Амоша О.І.,

Бистряков І.К., Бузько І.Р., Геєць В.М., Герасимчук З.В., Данилишин Б.М., Долішній М.І., Дорогунцов С.І., Епіфанов А.О., Квасній М., Лапін Є.В., Максимов В.В., Мельник А.Ф., Чернюк Л.Г. Безпосередньо дослідженням туристичного потенціалу проводило багато науковців. Серед них насамперед такі як: Бейдик О.О., Безносок В.Д., Давиденко І.В., Гуменюк Ю.П., Кифяк В.Ф., Мацала В.І., Молнар О.С., Стецюк О.В., Черчик Л.М., Шаблій О.І., Шмагіна В.В., Щепанський Е.В. та інші.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання (на прикладі міста Луцька).

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі економічних відносин в Україні доволі актуальною є проблема розвитку туристичної галузі, яка могла б стати однією зі стратегічно орієнтованих у регіонах України, зокрема у Волинській області.

Для регіонів держави формування та ефективного використання потенціалу туристичної галузі є доволі перспективним. Геополітичне положення, багатство природно-ресурсного потенціалу, історико-культурна самобутність та багато інших чинників створюють передумови для розвитку туристичної галузі. Поряд із цим, динамічне зростання туристичної галузі може стати потужним імпульсом пожвавлення економічної активності, зміцнення інфраструктурного забезпечення, розв'язання низки соціальних проблем на регіональному рівні.

Розвиток туризму суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку і є одним із найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки регіону. У свою чергу, важливими факторами розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал.

Волинська область має вигідне географічне розташування, сприятливі природно-кліматичні умови, велику історико-культурну спадщину, природні рекреаційні та лікувальні ресурси. Область належить до перспективних регіонів України з розвитку туристичної галузі. На жаль, використовується цей потенціал поки що недостатньо. Вплив доходів від туризму ще незначний: мабуть, він адекватний внеску держави в розвиток цієї галузі та гальмується, в основному, відсутністю реальних інвестицій, нерозвиненою туристичною інфраструктурою, низьким рівнем готельного сервісу,

недостатньою кількістю готельних місць та дефіцитом кваліфікованих кадрів. Проте необхідно зазначити, що територія області має унікальні передумови формування на ринкових засадах туристичного комплексу. Це, насамперед, комплекс фізико-географічних, гідрологічних, структурно-геологічних та інших параметрів, що й зумовило формування значної кількості багатьох видів природних туристичних ресурсів, а також велику кількість культурно-історичних об'єктів. Туризм Волинської області має стати вагомим структурним складовим елементом економіки України загалом та регіону зокрема, для розвитку якого існують необхідні природні умови, історико-культурні, матеріальні та трудові ресурси.

Одним зі стратегічних напрямів розвитку Волинського регіону є пріоритетне освоєння його туристичного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості цього вибору можна навести велику кількість розташованих в межах області розвіданих і нерозвіданих туристичних ресурсів. Це, зокрема, пам'ятки архітектури, історії, мистецтва, природи, археології, чисельність яких становить близько 148.

Найбільш привабливе для туристів – місто Луцьк, яке є обласним центром. Так, одним із найцікавіших його об'єктів є архітектурно-історичний заповідник «Старе місто». Разом із тим, на його території розміщені найважливіші архітектурні об'єкти туристично-рекреаційної та розважальної інфраструктури: Музей Волинської ікони (серед унікальних експонатів сакрального мистецтва особливе місце відведене Холмській Чудотворній іконі Божої Матері – пам'ятці візантійського іконопису XI–XII століть), Краєзнавчий музей, Художній музей, Музей військової техніки, Волинський облмуздрамтеатр, Ляльковий театр, Дитяча залізниця (тут провідниками, машиністами, стрілочниками працюють діти, де 8 хвилин триває подорож потягом від станції «Росинка» до станції «Водограй»), Диво-будинок скульптора Миколи Голованя – вернісаж творчих втілень і вічного пошуку митця, Парк відпочинку імені Лесі Українки, Парк 900-річчя Луцька, Ботанічний сад Волинського національного університету, будинок Лесі Українки, Покровська церква (пам'ятка архітектури XV ст. Тут було знайдено унікальний твір образотворчого мистецтва – ікону «Волинська Богоматір», написану в XIII–XIV ст.), Хрестовоздвиженська церква (пам'ятка архітектури 1617 року, 1702 року тут був похований Данило Братковський), Євангелістична кірха (збудована на місці монастиря

кармелітів протягом 1904–1907 років. У 1990 році реставрована парафіянами і вражає своєю величністю та багатим внутрішнім оздобленням), Свято-Троїцький кафедральний собор (пам'ятка архітектури XVII ст. Тут розміщувався колись бернардинський монастир. Нині в його стінах – духовна семінарія Української Православної церкви), костел Святих Петра і Павла (зведений у 1606–1610 роках руками волинських майстрів Майка, Климовича та ін. Костел побудований у стилі раннього бароко за проектом архітектора Якуба Бріано). Однак найбільшу увагу туристів справедливо привертає Луцький замок (закладений великим князем Любартом у 1340–1384 рр. та добудований за часів князя Свидригайла у 1430–1542 рр.). Він має три високі прямокутні вежі. Своєю масивністю й архітектурою виділяється вежа Любарта, або В'їзна, заввишки 27 метрів, у південно-східному кутку замку стоїть вежа Свидригайла, або Стирова (27 метрів), з північного боку на замкових мурах розташована третя башта – Владича (13,5 метра). Стіни і вежі Луцького замку мають загальну довжину 240 метрів. Дотепер у центрі Замку знаходяться рештки найстарішої в місті споруди – церкви Іоанна Богослова, а під ним – знаходяться таємничі підземелля. У 1985 році прийнято урядове рішення про оголошення комплексу архітектурних споруд в Старому місті державним історико-культурним заповідником [4, с. 4–13].

Сучасний досвід та наукові дослідження засвідчують, що одним із пріоритетних напрямів використання туристичного потенціалу регіонів є прискорений розвиток сільського зеленого туризму, який може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та розв'язання нагальних соціально-економічних проблем у сільській місцевості. Україні загалом та Волинській області зокрема, стратегічно важливо швидко подолати відставання у цій сфері і реалізувати наявний багатий туристичний потенціал шляхом проведення виваженої політики державного регулювання, в тому числі й на регіональному рівні.

У світі сільський зелений туризм розглядається як альтернатива сільському господарству за розмірами отриманих прибутків. До того ж, розвиток інфраструктури сільського туризму не вимагає таких значних капіталовкладень, як інші види туризму і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без додаткових інвестицій. Скорочення міграції з сіл до міст дасть змогу заощадити значні фінансові й матеріальні ресурси, адже, за підрахунками

експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування в місті вихідця з сільської місцевості в 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя і роботи в селі [6, 17].

Розвитку сільського зеленого туризму в Україні сприяють такі фактори:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;

- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;

- багаті рекреаційні ресурси;

- екологічна чистота сільської місцевості;

- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів;

- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;

- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;

- можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо.

Розвиток сільського зеленого туризму зможе забезпечити збільшення реальних доходів селян за рахунок:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;

- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;

- транспортного обслуговування туристів;

- егерської діяльності (полювання, аматорське та спортивне рибальство);

- надання послуг з прокату туристичного спорядження;

- виробництва та реалізації туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;

- реалізації товарів народних промислів;

- проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації).

Найбільш сприятливі передумови для розвитку сільського зеленого туризму об'єктивно складаються на територіях національних і ландшафтних парків, де існує можливість поєднати в повноцінному відпочинку пізнання природничого, історико-етнографічного та культурного потенціалу регіону. Родзинкою сільського зеленого туризму може і має стати яскрава анімація, тобто поєднання програм обслуговування, відпочинку і дозвілля туристів

ігровими елементами та шоу-програмами на базі історико-етнографічної та культурної спадщини регіону.

Сьогодні розвиток сільського зеленого туризму в Україні обмежують і гальмують такі фактори:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- низький рівень інфраструктури та комунікацій;
- недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення;

Ці негативні фактори можна подолати за рахунок проведення виваженої політики державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму, зокрема і на регіональному рівні, з використанням наявних важелів прямого і непрямого впливу.

Україна вже розпочала свій шлях до світових стандартів сільського туризму, які існують у розвинених країнах. Так, Державна Програма розвитку туризму на 2002–2010 роки визначає перспективу стрімкого підвищення ролі туристичної галузі в розвитку економіки і соціальної сфери України та надає пріоритетне значення розвитку в'їзного і внутрішнього туризму, як важливих чинників підвищення якості життя населення. Пунктом 55 цієї Програми визначено для Держтурадміністрації, Мінагрополітики, Мінекоресурсів, Держпідприємництва, а також за згодою Співки сприяння сільському зеленому туризму в Україні передбачено розробити окрему Програму розвитку сільського зеленого туризму в Україні. На жаль, це завдання досі ще не реалізовано.

Велику роль у становленні та розвитку сільського зеленого туризму відіграє неприбуткова громадська організація – Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яка збирає і концентрує дані з різних регіонів країни, проводить конференції та тематичні виставки з метою популяризації відпочинку в українському селі, сприяє розвитку сільської інфраструктури, самозайнятості сільського населення, виховання поваги до краси рідного краю, гостинних мешканців сільської місцевості, збереженню існуючого культурного та історичного надбання українського народу. За її

ініціативою створені й успішно функціонують осередки сільського туризму у більшості областей України.

Сільський зелений туризм, корисний як для відпочивальників, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, є дійовим фактором розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Він також сприятиме збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, що заслуговує на всіляку підтримку з боку держави.

Для забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні і наближення його до стандартів ЄС вбачається доцільним [1, с. 44]:

- упорядкувати нормативно-правову базу прийняття Верховною Радою закону прямої дії «Про сільський зелений туризм» та Постанови Кабінету Міністрів з питань стандартизації його діяльності «Послуги туристичні. Туризм сільський зелений. Основні вимоги»;

- розробити регіональні програми розвитку сільського зеленого туризму з інтеграцією їх до Програми розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яку має затвердити Уряд держави;

- визначити методологію розробку та впровадження моніторингу досягнення цільових показників зазначених програм на регіональному та загальнодержавному рівнях;

- завершити реформування системи державної статистики, провести її технічне переоснащення, зокрема для забезпечення формування електронних систем моніторингу регіональних та державної програм розвитку сільського зеленого туризму;

- створити інфраструктури державної фінансово-кредитної підтримки розвитку сільського зеленого туризму;

- організувати вивчення потреб ринку послуг сільського зеленого туризму у фахівців і врегулювати чисельність їх набору у вищі навчальні заклади на основі державного замовлення за цільовими напрямками регіонів;

- створити в системі навчальних закладів різного рівня курси перепідготовки кадрів для цієї сфери туризму;

- створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення сфери туризму, зокрема і сільського зеленого туризму як складової державної інформаційної системи;

- делегувати Спілці сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, як органу фахового і громадського самоврядування, повноваження щодо розробки та впровадження загальноукраїнських стандартів сільського зеленого туризму, а також здійснення зовнішнього незалежного моніторингу державної та регіональних програм розвитку сільського зеленого туризму.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, місто Луцьк та Волинська область мають величезний туристичний потенціал, який поки що реалізується на недостатньому рівні. Однак вже нині можна сказати, що Волинь впевнено прямує до того, щоб стати осередком туристично-рекреаційної діяльності.

Проведені дослідження дають підставу стверджувати, що інфраструктура міста Луцька розвинена достатньо для того, щоб приймати значну кількість туристів. Одночасно залишається значний простір для росту та розвитку різних видів туризму, зокрема сільського зеленого туризму.

Список використаних джерел

1. Абалкин Л.И. Диалектика социалистической экономики / Абалкин Л.И. – М., 1982. – 263 с.
2. Верхолаз М.А. Совершенствование механизма межбюджетных отношений на региональном уровне на основе использования экономического потенциала территории / М.А. Верхолаз, Ю.А. Дорошенко // Социально-экономическое развитие региона в условиях рынка. – Белгород: Изд-во БелГТАСМ, 1997.
3. Долішній М.І. Соціально-психологічні компоненти трудового потенціалу / М.І. Долішній // Демографічні аспекти відтворення трудового потенціалу. – К. : Наукова думка, 1994. – Ч. 3.
4. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / Руденко В.П. – Львів : Світ, 1993. – 240 с.
5. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси і курортологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
6. Черчик Л.М., Коленда Н.В. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка. Монографія. – Луцьк: ЛНТУ, 2008. – 235 с.
7. Шаблій О. Нові підходи до категорії «рекреаційний потенціал» / О. Шаблій // Проблеми регіональної політики. – Львів, 1995.